

УДК 177.3

DOI 10.35423/2078-8142.2020.1.02

Д. В. Усов,

доктор філософських наук,

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України,

м. Черкаси, Україна

e-mail: dimausov@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8898-9743>

ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ: СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС

Повага до людської гідності є шляхом досягнення гуманного та справедливого людського буття. У статті здійснено історико-філософський аналіз проблеми людської гідності як засадничої складової людського існування. Методологічною основою дослідження стали принцип об'єктивності та принцип історизму, що виявляються найбільш адекватними при розгляді такого багатоаспектного явища, як проблема людської гідності. Велике значення мали методи історико-філософського аналізу та історичної реконструкції, а також онтологічний підхід, використання яких дало автору можливість розкрити сутність історичної трансформації проблеми людської гідності і різноманіття її сутнісних конотацій в процесі соціально-історичного розвитку. Наукова новизна статті полягає у спробі виявлення різноманіття філософських конотацій поняття людської гідності, серед яких економічна, соціокультурна, правова і морально-антропологічна, а також з'ясування способів їх взаємодії. У статті осмислено гідність як особливий інтерсуб'єктивний феномен та фундаментальний чинник людського буття, що відкриває перспективи подальшого аналізу шляхів розбудови людяного, справедливого суспільства. Загальнокультурна тенденція, спрямована на ціннісне буття людини, органічно поєднана з її правами на збереження честі та гідності. Проблеми становлення та функціонування відкритого, демократичного, правового суспільства і формування людяної системи

ціннісних соціальних регуляторів безпосередньо вкорінені у визнанні та культивуванні такого фундаментального чинника людського буття, як гідність. А розв'язання жодної соціальної проблеми не може бути успішним при порушенні людської гідності. Проте ці, такі важливі, горизонти, сутнісні інтерекзистенціали людського буття все ще недостатньо осмислені, що значно ускладнює розуміння трендів суспільного розвитку та планування майбутнього. У теоретичному сенсі на особливу увагу потребує подальше дослідження конкретно-історичного екзистенційного виміру гідності людини та особливостей, способів її функціонування у сучасному глобалізованому світі, у постмодерних практиках, зокрема тих, що породжені розвитком новітніх технологій, які надають нових аспектів обговоренню проблеми гідності людини.

Ключові слова: гідність, людина, громадянин, справедливість, свобода, влада, визнання.

Про важливість закріплення права на гідне життя людини можна виходити з того, яке місце цьому питанню приділяється в міжнародних документах. Так, це право закріплюється, зокрема, у ст. 22, 23, 25 Загальної декларації прав людини (1948); ст. 7, 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (1966); ст. 4, 23 Європейської соціальної хартії (переглянутої) (1996). Сучасні правові акти постулюють гідність як основну мету конституційних прав людини.

Незважаючи на те, що поняття «людської гідності» є ключовим для Загальної декларації прав людини, пильну увагу філософів та соціологів це поняття привернуло лише в останні десятиліття. Дослідники спираються та розвивають далі (що виявилось особливо важливим для сьогодення та майбутнього України) положення, чітко сформульовані в Декларації. Йдеться про те, що визнання гідності є основою свободи, справедливості та загального миру, а всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Адже відсторонення людини від реального політичного та економічного життя тісно пов'язане з небезпекою втрати людської гідності як фундаментального чинника особистого і соціального буття. І лише на засадах існування в усіх громадян спільних моральних уявлень, чуття справедливості, солідарності та власної гідності можлива розбудова справедливого та чесного суспільства.

Важливими для осмислення проблеми людської гідності стали праці П. Бієрі, Ю. Габермаса, О. Гьофе, Ш. Госепата, А. Гонета, А. Раугута, Т. Ренча, Дж. Ролза, Д. Шонекера, Ч. Тейлора, Р. Форста, Е. Е. Шмідт, які намагаються дати відповідь на запитання: чи можливо обмежити, зупинити несправедливість, у таких її виглядах, як зневага, примус, невизнання? І як осмислити феномен гідності у взаємозв'язку його універсальних та особливих, контекстуальних вимірів? Актуальність означеної в назві статті теми гідності людини в її розмаїтих аспектах засвідчують праці німецьких філософів із Зігена і Марбурга. Зокрема, Д. Шонекер та Е. Е. Шмідт, аналізуючи поняття гідності в «Основах метафізики моральності» І. Канта, не лише звертаються до вкоріненої в гідності поваги, а й наголошують на важливості понятійного поля осмислення гідності: «коли ми говоримо про гідність, ми маємо на увазі гідність істоти, яку вона має завдяки своїй самостійності, і ми вже бачили, що це тісно пов'язане з іншими термінами, такими як «самоціль», «ноуменальна воля», «автономія» тощо» [13, с. 86]. На значущості людської гідності наполягає в одній зі своїх останніх праць «Концепт людської гідності і реалістична утопія прав людини» Ю. Габермас: саме «гідність людини є тим порталом, через який егалітарно-універсалістський зміст моралі імпортується в право. Ідея людської гідності – це той понятійний шарнір, який поєднує мораль рівної поваги до кожного з позитивним правом і демократичними правовими деклараціями» [7, с. 70]. Дж. Ролз, формулюючи теорію справедливості як чесності, визнає поняття гідності одним із найістотніших прагнень людини. Його знаменні праці «Теорія справедливості», «Справедливість як чесність», «Історія моральної філософії» накреслюють шляхи створення чесного, гідного людини суспільства. Український філософ А. Єрмоленко звертає увагу на проблему гідності людини як в широкому аспекті, так і в аспекті взаємин людини та природи. Він розгортає тезу про те, що «гармонічні відносини людини з природою є співвіднесеними з гармонією людських відносин, з гідністю людини» [2, с. 14], а не є способом простого виживання людини та суспільства. Українська дослідниця Л. Ситніченко вважає, що люди, яким властива гідність, повинні стати суб'єктами справедливості, що «трагічні події нашого сучасного буття, що трапилися з нами через багато років після ухвален-

20

ня Декларації, примусили зрозуміти, що моральне, людяне ставлення людей одного до одного вимагає особливих, виплечаних чеснот, передусім – чуття справедливості та поваги до людської гідності» [6, с. 297]. До проблеми взаємозв'язку гідності та ідентичності звертається Г. Ковадло, яка наголошує: «усвідомлення національної гідності тих чи інших народів, етносів, груп на основі чіткого самосвідомого вибору ідентичності супроводжується вимогою поваги і терпимості до інших таких самих ідентичностей, які живуть поряд в їхній множинності. І це стає чи не однією з найпереконливіших ознак теперішнього глобалізованого світу» [3, с. 142]. А. Раугут в одній зі своїх новітніх статей з проблеми гідності [12] продовжує дослідження важливого егалітарного виміру гідності в контексті проблеми справедливості. Порівнюючи ставлення до людської гідності в етичних концепціях християнства та конфуціанства, А. Раугут зазначає, що «обидві традиції певною мірою поділяють універсалістичну етичну перспективу – вони наголошують на рівній початковій гідності буття усіх людей. Ніхто не вважає, що національні кордони мають принципове моральне значення, і обидві пропонують глобальний політичний порядок, який підтримується та контролюється ефективним управлінням світовими інституціями, що забезпечують тривале викорінення світової бідності» [12, 42]. Німецький дослідник також звертає увагу на необхідність осмислення соціокультурного, контекстуального виміру означеного феномена.

Метою нашого дослідження є послідовна реконструкція сучасних філософських дискурсів феномена людської гідності як універсального філософського концепту та фундаментального чинника людського буття. Із досягнення цієї мети буде розглянуто динаміку та перспективи осмислення універсальних та соціокультурних вимірів гідності в сучасній західноєвропейській філософії. А також доведено тезу про необхідність становлення, збереження гідності як істотно важливої людської та громадянської чесноти, а також сенс розвитку її індивідуальної та інституційної складових як важливих засад становлення громадянського суспільства. Саме така теоретична настанова уможливила обґрунтування положення про те, що повага до людської гідності в її розмаїтих проявах є основою справжнього порозуміння

між людьми, культурами та народами, а також шляхом досягнення гуманного та справедливого людського буття.

Методологічною основою дослідження постали принципи об'єктивності та принцип історизму, що виявляються найбільш адекватними при розгляді такого багатоаспектного явища, як проблема людської гідності. Велике значення мали методи історико-філософського аналізу та історичної реконструкції, а також онтологічний підхід, використання яких дало нам можливість розкрити сутність історичної трансформації проблеми людської гідності і різноманіття її сутнісних конотацій у процесі соціально-історичного розвитку.

Звернення до проблеми гідності зумовлене не лише поступовим переміщенням її у центр сучасних дискусій з філософії права, політичної та соціальної філософії, а й її постійно актуальним реально-практичним сенсом. Автор теорії справедливості як чесності Дж. Ролз визнає почуття власної гідності одним з найістотніших благ людини; його «Теорія справедливості» спрямована на пошуки шляхів побудови чесного, гідного людини суспільства. Суспільства, в якому непорядні люди (а особливо – його керівники) не зможуть зухвало тішитися безсиллям і приниженістю залежних від них людей. Саме ці слова стали своєрідною передмовою до міркувань Ролза про людську самоповагу та гідність. «Теорія справедливості» Ролза – це теоретична відповідь та рецепт розв'язання низки конфліктів, загострення проблеми громадянських прав, протести проти війни, міжрасові суперечки. Саме ці конфлікти та боротьба за їх розв'язання, проти приниження людської гідності, засвідчили, що ідея рівності можливостей та поваги до гідності людини має стати найвищим, регулятивним принципом суспільного та політичного життя. Вони з новою силою поставили на порядок денний старі запитання: чи можуть бути та за яких умов справедливими стосунки не лише між окремими людьми, а й між громадянами та суспільними інституціями? І як можна досягти справедливого розподілу результатів спільної праці членів суспільства, щоб ніхто не вважав себе обділеним та приниженим? Власне, Ролз одним із перших теоретично осмислив ту загальну інтуїцію, за якою суспільні інституції мусять бути справедливими не лише для обраних, а й для всіх.

Основні аспекти відчуття людиною власної гідності, на думку Ролза, полягають у переконаності індивіда у цінності свого життєвого плану та у впевненості в його здійсненні. Без цього переконання «нам може здатися, що нічого не варто робити, а коли якінебудь речі й мають для нас цінність, нам бракує волі за них змагатися. Всяке бажання, всяка діяльність стають для нас марними й пустими, і ми впадаємо в апатію й цинізм» [5, с. 599]. Тож важливою особливістю теорії справедливості як чесності є забезпечення, збереження соціальних засад поваги до людської гідності як важливої суспільної цінності. Запропоновані Ролзом принципи справедливості варто вважати принципами, механізмами взаємозв'язку людської гідності та соціальної справедливості. Адже вимога соціального забезпечення (через інституції соціальної держави) може розглядатися як те, що справедливо належить кожній людині.

Інший відомий дослідник проблеми людської гідності А. Маргаліт звертає увагу на те, що вимога поваги до людської гідності не виконується тоді, коли вона виявляється не частиною системи чесного розподілу соціальних благ, а наслідком благодійності держави чи державних службовців. Осмислення цих проблем і привело автора до створення праці «Політика гідності: повага та зневага», де А. Маргаліт спирається на розуміння людської гідності іншими філософами, зокрема М. Бубером та Е. Левінасом, та створює концепцію «порядного суспільства». Таким він називає суспільство, що його інституції нікого не принижують [10, с. 11]. Розрізняючи «стримане», «порядне» та «справедливе» суспільство, автор зазначає, що в першому відсутня жорстокість, в другому – приниження, а в справедливому суспільстві людей не ображають. Чому ж він зосереджується саме на «порядному суспільстві»? Бо його, вважає філософ, легше досягти, легше уникнути інституційного приниження людської гідності як фундаментального руйнування людської самоповаги, що втілюється в таких явищах, як снобізм, втручання в приватне життя, бідність, безробіття та покарання. На думку А. Маргаліта, приниження – це не просто психологічна категорія, а реальне ставлення до людини як до об'єкта чи тварини, машини чи інвентарного номеру. Тож, на відміну від ідеалістичного справедливого суспільства, порядок суспільство, в якому інституції не принижують людей, є не таким вже й недосяжним і

може бути початком, першим кроком до створення справедливого суспільства.

Осмислюючи феномен гідності в контексті визначення та застосування адекватної проблеми гідності дослідницької стратегії, варто виокремити метод інтерсуб'єктивного аналізу Т. Ренча, який вже дістав подальший розвиток у праці відомого німецького філософа П. Бієрі [8]. Завдяки цьому методу ми зможемо визначити екзистенційний та комунікативний виміри гідності, які вкорінені в автономії та солідарності. Адже Т. Ренч не лише постулює взаємозв'язок «дігнітативних» та комунікативних інтерекзистенціалів, а й доповнює їх «інтерекзистенціалами людяності, такими як гідність, справедливість і злагода» [4, 239]. Означене визначення, тлумачення людської гідності є важливим кроком до формування її цілісного розуміння, яке спроможне синтезувати дескриптивний та нормативний аналіз гідності, а також морально-універсальний і особливий етичний аспекти цієї складної проблеми.

Зверненням до проблеми людської гідності стала відповідь Ю. Габермаса на питання про те, яким чином має бути влаштоване сучасне суспільство, щоб забезпечувати чесну співпрацю своїх громадян як вільних і рівноправних осіб. Йдеться не лише про розуміння таких понять, як свобода, гідність та справедливість, а й про вплив роздумів Габермаса на європейську та світову гуманістичну думку, розвиток його ідей в творах учнів та послідовників – А. Гонета та Р. Форста. Вільною та гідною поваги людиною можна вважати таку, яка не лише захищає загальні принципи, а й вміє відповідально застосовувати їх до конкретних обставин. Габермас постійно виходив з важливості відмови від власної необмеженої свободи та спотвореного, маніпулятивного спілкування. Саме тут вкорінена ідея відмови від зневаги та насильства. Адже саме насильство, деструктивне (поєднане з болем та владою) втручання в життя людини руйнує її гідність та довіру до себе та світу.

Ідею визнання людської гідності Ю. Габермас пов'язує з ідеєю ідеальної комунікації, в якій спілкування не спотворюється не лише зовнішнім, а й внутрішнім (цій самій комунікації притаманним) примусом, а конститується силою кращого аргументу. Ця теорія має на меті «уможливити домовленість чи порозуміння такого характеру, щоби відповідні результати задовольняли нашу

інтуїцію однакової поваги та солідарної відповідальності за кожного» [1, 121]. Габермас говорить про необхідність розуміння та поваги до інших людей, інших культур та способів життя, витлумачуючи цю повагу не лише з морального, а й із правого боку. Йдеться про потребу розбудови такої демократичної правової держави, де вимога поваги до гідності кожного ґрунтується на визнанні недоторканності його тіла, життя, власності. Тоді як принцип справедливості, за Габермасом, наполягає на однаковій повазі рівних прав кожного індивіда, принцип солідарності постулює співчуття до ближнього і є благом індивідів, які належать до однієї спільноти зі спільним способом життя.

Роздуми Ю. Габермаса розгортає та поглиблює (саме в площині проблеми людської гідності) його учень та послідовник А. Гонет. Він намагається віднайти засади розбудови справедливого суспільства. Завдяки його працям проблема визнання людської гідності та несправедливість їх порушення перетворюються на важливі філософські проблеми. А. Гонет не лише органічно пов'язує досвід персональної несправедливості та страждання з їх соціальними витоками, а й окреслює механізми, способи їх подолання – «боротьби за визнання», проти дискримінації та приниження. Він прагне також показати як буденний досвід приниження людської гідності та дискримінації постає джерелом боротьби проти економічної та культурної несправедливості. Його головну працю «Боротьба за визнання» можна було б назвати «Боротьба за людську гідність». Формуючи свою теорію справедливості як визнання А. Гонет стверджує, що якість соціальних взаємин, їх справедливість «не може бути виміряною лише чесним та справедливим розподілом матеріальних благ; більше того – наші уявлення про справедливість принципово пов'язані з розумінням того, в який спосіб суб'єкти визнають один одного» (*Переклад мій.* – Д. У.) [9, с. 25]. Поняттю «визнання» належить провідна роль у практичній філософії. В іншій праці А. Гонета (відомій з роздумів французького філософа П. Розанвалона під назвою «Суспільство зневаги») окреслено основні складові та напрями розвитку філософії визнання та наголошено на тому, що саме досвід приниження людської гідності впливає на вирішення проблеми справедливості, актуалізує такі поняття, як честь, гідність, повага. Адже люди обурюються проти

зневаги так само рішуче, як і проти порушення їх інтересів. І якщо йдеться не про механічне застосування навіть справедливих законів, а про повагу до людей, визнання їх думок та прагнень, то, як відзначає дослідник, люди набагато легше приймають рішення, навіть якщо воно не на їхню користь. Болісною стає для сучасної людини індивідуальна несправедливість, що виявляється у неможливості отримати визнання її здобутків, індивідуальних властивостей та супроводжується втратою людиною особистої гідності. Головне, на чому наголошує А. Гонет, це те, що не лише матеріальна, а й моральна глибина соціальних конфліктів стає основою боротьби за справедливість. Ця точка зору набула подальшого розвитку у працях учня А. Гонета – Р. Форста, який постійно наголошує на зв'язку несправедливості та зневаги до людської гідності, зокрема у «Контекстах справедливості» та завершено в його одній з останніх праць «Право на виправдання. Складові конструктивістської теорії моралі». Р. Форст обґрунтовує тезу про справедливість як загальну та фундаментальну претензію кожної людини, тобто її «право на виправдання чи на моральне право опротестувати певні норми, дії та відповідальні домагання, претензії, якщо вона не матиме проти цього жодних інших переконливих підстав», «а гідність людини принижується насамперед тоді, коли її вважають лише споживачем суспільних благ, а не творцем останніх» [11, с. 10].

Підсумком роздумів сучасних філософів про гідність у справедливому суспільстві можуть стати наступні тези. Гідність – це абсолютно необхідний для людини модус її існування, втілення її самосвідомості, цінності її індивідуальності й одночасно оцінка свого Я. Це те, що дало людині можливість почувати себе особистістю і сповнює сенсом її існування, а в загальнолюдському плані – підкреслює масштаб місії людства на Землі. У майбутньому, якщо говорити про оптимістичні сценарії сучасного розвитку, всі соціальні акції повинні зважати на гідність людини як найістотнішу цінність людського існування. Загальнокультурна тенденція й установка на ціннісне буття людини органічно поєднана з її правами на збереження честі та гідності. Проблеми становлення та функціонування відкритого, демократичного, правового суспільства і формування людяної системи ціннісних соціальних регуляторів

безпосередньо вкорінені у визнанні та культивуванні такого фундаментального чинника людського буття, як гідність.

Сучасне уявлення про людину з позитивно вираженим почуттям власної гідності передбачає образ особистості, яка досягла вершин самореалізації та загальнозначущого визнання результатів своєї діяльності. А розгортання подальших філософських роздумів про гідність людини можливе, по-перше, у спробах поєднання ідеї гідності як цінного самого по собі осердя індивідуальності з цінностями «життєвого світу», а також тлумачення її не лише як універсально-моральної, а і як екзистенційної цінності. Відображена у сучасній філософській думці спорідненість чуття справедливості і чуття самоповаги, поваги до гідності людини потребує аналізу гідності як «реальної утопії» та інтерекзистенцалу людського буття, сповненого довіри, свободи та відповідальності. По-друге, особливої актуальності набуває осмислення людської гідності в контексті сучасної екологічної проблематики, права людини на гідні умови життя в безпечному довіллі, справедливого розподілу відповідальності між різними суб'єктами, інститутами та соціальними групами за подолання екологічної несправедливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габермас Ю. *Залучення іншого. Студії з політичної теорії*. Львів : Астролябія, 2014. 416 с.
2. Єрмоленко А. *Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи*. Київ : Лібра, 2010. 416 с.
3. Ковадло Г. Толерантність як творча процедура досягнення порозуміння в конфліктному світі. *Діалог як шлях до порозуміння* (ред. А. Єрмоленко). Київ, 2017. С. 112–149.
4. Ренч Т. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія. Київ : Дух і літера. 248 с.
5. Ролз Дж. *Теорія справедливості*. Київ : Основи, 2001. 616 с.
6. Ситніченко Л. До проблеми моральних засад справедливого суспільства: виклики постмодерну. *Соціокультурні та теоретичні засади філософії постмодерну* (ред. В. Лях). Київ, 2017. С. 243–309.
7. Хабермас Ю. Концепт человеческого достоинства и реалистическая утопия прав человека. *Вопросы философии*. 2014. № 3. С. 66–79.

-
8. Bieri Peter. *Eine Art zu leben. Über die Vielfalt menschlicher Würde*. München, Carl Hanser Verlag, 2013. 381 s.
 9. Honneth A. *Kampf um Anerkennung. Zur moralischen Grammatik sozialer Konflikte*. Frankfurt am Main, 1994.
 10. Margalit A. *Politik der Würde: über Achtung und Verachtung*. Berlin, 1997.
 11. Forst R. *Das Recht auf Rechtfertigung. Elemente einer konstruktivistischen Theorie der Gerechtigkeit*. Frankfurt am Main, 2007.
 12. Rauhut A. Working toward Global Justice: Confucian and Christian Ethics in Dialogue. *Dao* (2020) 19. P. 33–51.
 13. Schonecker D., Schmidt E. E. Kant's Ground-Thesis. On Dignity and Value in the Groundwork. *J Value Inquiry* (2018) 52. P. 81–95.

REFERENCES

- Bieri, Peter. (2013). *Eine Art zu leben. Über die Vielfalt menschlicher Würde*. München, Carl Hanser Verlag, 381.
- Habermas, J. (2006). *Involving the Other: Studies in Political Theory*. Lviv : Astolyabiya. [In Ukrainian].
- Yermolenko, A. (2010). *Social ethics and ecology. The dignity of man - the respect for nature*. Kyiv : Libra. [In Ukrainian].
- Kovadlo, G. (2017). Tolerance as a creative procedure for achieving understanding in the conflict world. In *Dialogue as a way to understanding*. Kyiv. [In Ukrainian].
- Rentsch, Th. (2010). *Die Konstitution der Moralität*. Transzendente Anthropologie und praktische Philosophie. Kyiv, 248. [In Ukrainian].
- Rawls, J. (2001). *The Theory of Justice*. Kyiv : Osnovy. [In Ukrainian].
- Sytynichenko, L. (2017). Toward a Problem of the Moral Foundations of a Just Society: Challenges of the Postmodern. In *Sociocultural and Theoretical Foundations of Postmodern Philosophy*. Kyiv. [In Ukrainian].
- Habermas, J. (2014). The concept of human dignity and the realistic utopia of human rights. In *Philosophy Issues*. Moscow. [In Russian].
- Honneth, A. (1994). *Kampf um Anerkennung. Zur moralischen Grammatik sozialer Konflikte*. Frankfurt am Main. [In German].
- Margalit, A. (1997). *Politik der Würde: über Achtung und Verachtung*. Berlin. [In German].

Forst, R. (2007). *Das Recht auf Rechtfertigung. Elemente einer konstruktivistischen Theorie der Gerechtigkeit*. Frankfurt am Main. [In German].

Rauhut, A. (2020). Working toward Global Justice: Confucian and Christian Ethics in Dialogue. *Dao*, 19, 33-51

Schonecker, D., Schmidt, E. E. (2018). Kant's Ground-Thesis. On Dignity and Value in the Groundwork. *J Value Inquir*, 52, 81-95

Dmytro Usov

Doctor of Philosophical Sciences, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes of National University of Civil Protection of Ukraine; Cherkasy, Ukraine; e-mail: dimausov@i.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8898-9743>

The phenomenon of human dignity: modern philosophical discourse

Abstract

The respect of human dignity is the way to achieve human and fair being. The aim of the article is to make historical-philosophical analysis of the problem of human dignity as a fundamental component of human existence. The methodological basis of the study were the principle of objectivity and the principle of historicism, which are the most adequate while considering such a multidimensional phenomenon as the problem of human dignity. The methods of historical and philosophical analysis and historical reconstruction were of great importance, as well as ontological approach, which allowed the author to reveal the essence of the historical transformation of the problem of human dignity and the diversity of its historical connotations in the process of socio-historical development. The scientific novelty of the article lies in the attempts to identify the diversity of philosophical connotation of the concept of human dignity among which are: economic, socio-cultural, legal and moral-anthropological and finding out the way of their interaction. In the article it is conceptualized the dignity as a special intersubjective phenomenon and basic effect of people's dignity, which opens the outlook of further analysis of creating human and fair society. The generally cultural tendency and the set on a valuable being seamlessly connected with its rights for saving its honor and dignity. The problems of setting and functioning of tempered system of valuable social regulators are rooted in the acknowledgment and cultivation of such

fundamental influencer of people's being as dignity. The solving of any social problem can't be successful while violating a human dignity. Although such important horizons, significant interexistentials of human being are still insufficiently comprehended, which greatly complicate understanding of such trends of social development and future planning. In theoretical sense a special attention is required further investigation of concrete-historical essential dimension of human dignity and peculiarities, ways of its functioning in modern globalized world, in postmodern practices, which are particularly generated by evolution of new technologies, that bring new aspects to discussing the problem of human dignity.

Keywords: *dignity, man, citizen, justice, freedom, power, recognition.*